

PRIVATIZACIJA SIGURNOSTI KAO TREND NOVOG DOBA: PRIVATNA INDUSTRIJA SIGURNOSNOG SEKTORA KAO INTEGRALNI DIO NACIONALNE SIGURNOSTI SAD-a

Josip Sajko*
Robert Mikac**

UDK: 355.02(73)
355.216(73)

Stručni rad

Primljeno: 6.V.2009.

Prihvaćeno: 7.X.2009.

Sažetak

Sigurnost je stanje imanentno suvremenim društvima o kojemu se brine država i na koje smo naviknuti te o sigurnosti većina ljudi, uglavnom, počinje razmišljati tek kad je započne gubiti. Kad se radi o gospodarskoj, socijalnoj ili zdravstvenoj sigurnosti one su dio programa političkih stranaka, o njima najviše razmišljamo u predizbornim razdobljima. Dok nas gubitak individualne ili nacionalne sigurnosti, napad na vlastiti tjelesni integritet ili nacionalno biće, tjera na sagledavanje šireg konteksta sigurnosti, i puno više motivira na poduzimanje konkretnih akcija. Nacionalna sigurnost se organizira, ostvaruje i unapređuje kao primarna društvena funkcija koja se svrstava u područje javnih rashoda zajednica. No, što se dešava kada provedba zaštite nacionalnih interesa i ostvarivanje dijela ciljeva nacionalne sigurnosti bude ponuđeno na tržištu i radi li se u tom slučaju o alijenaciji društvenog karaktera nacionalne sigurnosti? To je područje istraživanja ovog rada.

Ključne riječi: sigurnost, nacionalna sigurnost, privatizacija sigurnosti, privatna industrija sigurnosnog sektora

UVOD

Sigurnost je od davnina temeljna vrijednost i najvažnija komponenta razvoja osobe, društva i države. Ona predstavlja pitanje najveće važnosti svake države. Razni autori drugačije definiraju pojam nacionalne sigurnosti no suglasni su da je to stanje u kojem se svi resursi društva angažiraju na očuvanju vitalnih interesa i vrijednosti. Tatalović i Bilandžić ukazuju da je "u međunarodnoj enciklopediji društvenih znanosti nacionalna sigurnost definirana kao sposobnost države (nacije) da svoje unutarnje vrijednosti zaštiti od vanjskih opasnosti". Potom citiraju Barry Buzana koji ne definira pojam već navodi elemente koji određuju nacionalnu sigurnost. Buzan promatra

* Prof. Josip Sajko (josip.sajko@duzs.hr), uposlen je u Državnoj upravi za zaštitu i spašavanje.

** Mr. sc. Robert Mikac (robert.mikac@yahoo.com), uposlen je u Državnoj upravi za zaštitu i spašavanje.

nacionalnu sigurnost na "tri razine i nekoliko područja ljudske djelatnosti. Razine promatranja su individualna, državna (nacionalna) i međunarodna, dok područja promatranja uključuju vojno, političko, gospodarsko i socijalno područje te područje zaštite okoliša". Po njegovom mišljenju državna razina je najbitnija jer određuje druge dvije razine. Autori zaključuju da nacionalna sigurnost "podrazumijeva: određeno stanje (postignuto ili predviđeno) sigurnosti; funkcionalno područje djelovanja različitih stručnih institucija zajedno s ukupnim društvenim nastojanjima usmjerenim na postizanje nacionalnih ciljeva i interesa te institucije sigurnosti povezane u sustav" (Tatalović i Bilandžić, 2005.: 31-32). Nacionalna sigurnost predstavlja multidisciplinarno područje jako ovisno o mnogim elementima društvene moći. Stoga možemo zaključiti da je za svjesno i organizirano provođenje nacionalne sigurnosti zadužena država kao političko jedinstvo, koja to obavlja putem sigurnosnih politika i institucija sustava. Iz tog razloga posebnu pozornost treba posvetiti kad u područje nacionalne sigurnosti ulaze novi, netradicionalni elementi, što je slučaj s privatnom industrijom sigurnosnog sektora koja sve više postaje dio nacionalne sigurnosti sve većeg broja zemalja.

PRIVATNA INDUSTRIJA SIGURNOSNOG SEKTORA: NOVI TREND U OSTVARIVANJU NACIONALNE SIGURNOSTI

Privatna industrija sigurnosnog sektora kao fenomen nije novost, ista se tijekom povijesti javljala podosta puta, no nikad kao danas nije bila tako značajan trend u području nacionalne sigurnosti određenog broja, prvenstveno zapadnih država. Privatna industrija sigurnosnog sektora vjerojatno je "jedan od najznačajnijih ali slabo razumljivih zbivanja u sigurnosnim studijima što se dešava tijekom zadnjeg desetljeća. Ova nova industrija, gdje firme ne dostavljaju samo ratne potrebe, već isto tako ispunjavaju mnoge profesionalne funkcije, nije samo značajna za obrambenu zajednicu, nego ima šire značenje za globalne politike i ratovanje" (Alabarda i Lisowiec, 2007.: v). O čemu se ovdje radi? Tko predstavlja privatnu industriju sigurnosnog sektora? Što je ovdje sporno, pogotovo ako ista može unaprijediti postojeće stanje nacionalne sigurnosti? Privatnu industriju sigurnosnog sektora predstavljaju privatne organizacije i korporacije, koje su, kao operativni elementi industrije, specijalizirane za izvršenje zadaća u obrambenom i sigurnosnom području do nedugo rezerviranih za institucije države. Njihovom pojavom otvorila se kompeticija u području koje je do nedavno predstavljalo monopol državnih institucija.

Grupa autora smatra da industriju čine organizacije koje "pružaju sposobnosti, savjete i potporu vojnim operacijama. Ali isto tako je važno imati na umu širok spektar industrije i kako se preklapa s drugim nevojnim tržištima" (***)*Privatized Military Operations Industry*, 2008.: 2). U kontekstu promatranja industrije govorimo o dvije grupe organizacija: u prvoj grupi su tzv. privatne vojne i sigurnosne organizacije (eng. *private military companies* i *private security companies*), a u drugoj su korporativne organizacije u potpori vojnom sektoru. U terminološkom određenju pojmova privatnih vojnih i sigurnosnih organizacija te distinkciji između njih, vlada

velika različitost kod autora koji istražuju spomenuto područje.¹ Izrazito je teško tvrtke poput Halliburtona, Kellogg, Brown & Root (KBR), Blackwatera, MPRI-a i CA-CI-a staviti pod isti pojam – privatna vojna ili sigurnosna organizacija, jer su njihova područja djelovanja izrazito različita.² Kao što piše David Isenberg, “najlakši način započeti virtualni rat je nazvati firme ArmorGroup i Control Risks privatnim vojnim kompanijama” (Isenberg, 2009.: 25). Iz tog razloga fokusirani smo na djelatnost i usluge koje organizacije pružaju na tržištu, a ne na terminološku specifikaciju istih. Razvrstali smo navedene organizacije prema njihovim najsnažnijim funkcionalnim područjima djelovanja, i to: izravno sudjelovanje, obuka, logistička potpora i uslužne djelatnosti, savjetodavne usluge, strateške i administrativne ekspertize te obavještajne aktivnosti.³ Nešto lakše je pojmovno odrediti drugu grupu organiza-

¹ Mnogi autori su razvili vlastito gledište o djelatnostima takvih organizacija te ih i drugačije razvrstavaju. Peter Singer navedene organizacije dijeli na: vojne potporne firme (eng. *Military Provider Firms* – pod navedeni pojam uvrštava firme koje provode aktivnosti na prednjoj liniji bojišta), vojne savjetodavne firme (eng. *Military Consulting Firms* – firme koje osiguravaju obuku i savjetodavne aktivnosti) te firme za vojnu podršku (eng. *Military Support Firms* – firme specijalizirane za logistiku, održavanje, transport, konstrukcije) (Singer, 2003.). David Isenberg koristi sličnu klasifikaciju: *Military Combatant Companies*, *Military Consulting Firms* i *Military Support Firms* (Isenberg, 2009.). Avant te iste firme određuje kao privatne sigurnosne organizacije (Avant, 2005.). Dok se primjerice u *Pregledu stanja na obrambenom području SAD-a* iz 2006. godine nazivaju kontractorima.

Zanimljivo je isto tako vidjeti kako navedene firme vide i opisuju same sebe. Isenberg je istražujući web stranice pojedinih firmi došao do sljedećih zapažanja: Aegis Defence naziva sebe “britanskom firmom za sigurnost i menadžment rizika”, DynCorp International reklamira sebe kao “multifunkcionalnu, globalnu tvrtku koja osigurava inovativna rješenja putem raznovrsne tehnologije i profesionalne usluge za potrebe državnog i komercijalnog sektora svuda po svijetu”, Blackwater “učinkovita integracija širokog spektra resursa i temeljnih vještina u osiguranju jedinstvenih i vremenski preciznih rješenja koja zadovoljavaju potrebe i očekivanja klijenata”, ArmorGroup “vodeći pružatelj defenzivnih i sigurnosnih usluga”, Triple Canopy “ublažava rizike i razvija sveobuhvatne sigurnosne programe” (Isenberg, 2009.: 26).

² Pored ostalih djelatnosti i mogućnosti koje pružaju, organizacije poput Halliburtona i Kellogg, Brown & Roota (KBR) najviše su poznate kao velike logističke firme, Blackwater je najprepoznatljiviji po snažnom imidžu firme koja osigurava VIP osobe i ne libi se upotrijebiti sve da zaštiti šticiene osobe, MPRI je svjetski renomirana savjetodavna firma, dok je CACI prepoznat kao firma koja osigurava prevoditelje i istražitelje za potrebe Oružanih snaga SAD-a.

³ **Izravno sudjelovanje** je aktivnost koja se provodi na prednjoj crti bojišta. Postoje firme koje su se usko specijalizirale za pružanje usluga vojnog tipa (Blackwater, Kroll, Triple Canopy, Control Risks, ArmorGroup, Aegis). O tim firmama i njihovu angažmanu vodi se i najviše polemika u svim raspravama koje uključuju angažiranje privatnih organizacija na donedavno vojnim poslovima.

Obuka je značajna aktivnost privatnih organizacija (Blackwater, DynCorp, MPRI, DFI International, Logicon, Vinnell). Vinnell je dobio mogućnost biti nositeljem obuke nove iračke vojske tijekom operacije *Iraqi Freedom*, dok je DynCorp intenzivno uključen u obuku afganistanske nacionalne policije tijekom operacije *Enduring Freedom*.

Logistička potpora i uslužne djelatnosti su aktivnosti kojima se bavi najveći broj firmi (Halliburton, KBR, SAIC) i predstavljaju najunosnije područje poslovanja. Logističke usluge i uslužne djelatnosti kreću se od gradnje kampova i njihova održavanja, pripremanja hrane, pročišćavanja vode, dostave humanitarne pomoći, svih namirnica i goriva, do medicinskih

cija, korporativne organizacije u potpore vojnom sektoru. To su multidisciplinarne, pretežno internacionalne firme sa širokim spektrom poslovnih usmjerenja koje se uz svoje primarne djelatnosti odlučuju na pružanje usluga vojnom sektoru iz razloga proširenja poslovanja i velikih zarada koje se nalaze u tom području. Mnoge takve firme su nastale tijekom stvaranja i razvoja vojnoindustrijskog kompleksa u SAD-u te puno prije skorašnje ekspanzije formiranja firmi iz prve grupe koje su većinom nastale nakon završetka Hladnog rata.⁴ Navedimo tek primjere velikih korporacija poput L-3 Communications, Lockheed Martin i Northrop Grumman Corporation (globalno prisutne firme u područjima istraživanja, dizajniranja, razvoja, proizvodnje i integracije naprednih tehnoloških sustava, proizvoda i usluga), koje su našle svoje mjesto unutar privatne industrije sigurnosnog sektora nudeći resurse potrebne oružanim snagama i sigurnosnom sektoru. Spektar poslovanja korporativnih organizacija je višestruko širi od poslovanja privatnih vojnih organizacija te ih se ne može staviti u istu kategoriju. Korporativne organizacije se uz pružanje potpore vojnom sektoru odlučuju na osnivanje vlastitih privatnih organizacija i/ili preuzimaju postojeće (iz prve grupe promatranja) zbog nadopune vlastitih resursa.⁵

Važno je naglasiti da mnoge organizacije unutar privatne industrije sigurnosnog sektora imaju razne sposobnosti te ih se ne može vezati samo uz jednu djelatnost ili jedan terminološki pojam, jer se zbog multidisciplinarnosti i isprepletenosti između usluga koje pružaju nalaze u sferi međusobno preklapajućih odnosa. Stoga o svim tim organizacijama zajedno govorimo kao o privatnoj industriji sigurnosnog sektora.

Unutar država pored dominantno vojnog sektora⁶, uslugama industrije se koriste i druge institucije te nacionalno važni programi, poput: osiguranja veleposlanstava

i poštanskih usluga, održavanja zatvora, transporta vojnih vozila, održavanja i upravljanja informatičkim, borbenim i komunikacijskim sustavima.

Savjetodavne usluge, strateške i administrativne ekspertize jedno su od najjačih područja aktivnosti privatnih organizacija (MPRI, DynCorp, Vinnell). Djelovanjem u ovom području pomažu razvoju strateških i doktrinarnih dokumenata, analizi i stručnoj obradi područja od nacionalnog interesa te davanju preporuka.

Obavještajne aktivnosti su vrh piramide usluga koje pružaju privatne organizacije (Titan, CACI). Raspon njihovih aktivnosti kreće se od obavještajnog, satelitskog i zračnog izviđanja, fotografskog prikazivanja i tumačenja, obavještajne analize prikupljenih podataka, do psihološkog i informatičkog ratovanja.

⁴ Važno je spomenuti da su mnoge korporativne organizacije u literaturi okvalificirane kao privatne vojne organizacije, no one to nisu u potpunosti, ili nisu uopće, nego posjeduju sposobnosti privatnih vojnih organizacija i nude te usluge samo kao dio širokog spektra vlastitih mogućnosti. Kao rezultat toga, kategorija "privatnih vojnih organizacija" netočno je rastegnuta i u nju su ubrojene sve usluge koje pružaju i privatne vojne organizacije i korporativne organizacije (Ortiz, 2007.).

⁵ Unutar portfelja korporativne organizacije L-3 nalaze se firme MPRI i Titan; Northrop Grumman posjeduje Vinnell; velika osiguravajuća kuća Marsh & McLennan je kupila Kroll (Isenberg, 2009.). Jedna od najvećih svjetskih korporacija Group 4 Securicor preuzela je 2007. firmu ArmorGroup (Armstrong, 2008.).

⁶ Dodatno je potrebno spomenuti da su korisnici usluga industrije pored država i međunarodne organizacije (UN, NATO, OSCE, Afrička unija, i dr.), nevladine organizacije (ICRC, CARE, Oxfam, i dr.), privatne korporacije i pojedinci. Što se veličine i financijske snage privatnih organizacija tiče, one se nalaze u rasponu od malih izvođača do onih s Fortune 100 popisa (***)*Privatized Military Operations*, 2007.).

po svijetu, zaštita populacije od nuklearnih, bioloških i kemijskih ugroza kroz proizvodnju cjepiva protiv malih boginja i antraksa, izgradnju i održavanje najvitalnijih sustava veza (Ballard, 2007.).⁷ Države se sve više oslanjaju na privatni sektor koji se na taj način postupno transformira, te od ponuđača usluga postaje integralni dio sigurnosne arhitekture i respektabilni partner u provedbi nacionalne sigurnosti. U takvom odnosu gdje se država nalazi u dvojakoj ulozi – i kao poslodavac i kao partner u provedbi zadaća – vidimo problem. Jer takav odnos otvara prostor za kvalitetno, ali i manje kvalitetno obavljanje ugovorenih poslova od vitalnog nacionalnog interesa. Ukoliko je privatizacija, određenih do jučer, državnih funkcija učinjena zbog povećanja učinkovitosti i poboljšanja sustava nacionalne sigurnosti, tako nešto treba respektirati i pozdraviti, no ukoliko je privatizacija sama sebi svrhom kao dio neoliberalne političke orijentacije, ističemo zabrinutost takvim pristupom i to prvenstveno zbog: financijske prirode poslovanja privatne industrije sigurnosnog sektora, realne mogućnosti provedbe dodijeljenih zadaća, upitne odgovornosti za postupke i eventualne propuste, mogućnosti nadzora i procesuiranja nepravilnosti, pravne i moralne odgovornosti država kod značajnijih prekršaja privatnog sektora.

PRIVATIZACIJA SIGURNOSTI: OD PERIFERIJE PREMA CENTRU ZBIVANJA

SAD je jedina svjetska supersila s globalnim interesima i odgovornostima, čija je realizacija nacionalnih ciljeva i njihova zaštita mnogostruko kompleksnija i dinamičnija od većine zemalja. SAD se zalaže za očuvanje i izgradnju trajnih vrijednosti poput: mira, slobode, demokracije i slobodnog poduzetništva. Zalaže se i za zaštitu osnovnih ljudskih prava, garancije ekonomskih sloboda, slobode izražavanja, edukacije, uvjerenja, odabira vlasti, obrane nacije pred neprijateljima. Pritom su stvarni i potencijalni protivnici: teroristi, radikali, disfunkcionalne države koje podržavaju ili financiraju teroriste i oni koji se žele domoći oružja za masovno uništavanje. Zbog tako složene matrice ciljeva, cijeli svijet je područje interesa i deklariranog djelovanja SAD-a. Nema tog događaja u današnjem svijetu a da ga se ne može staviti u kontekst nacionalnih interesa SAD-a. Za takvo globalno djelovanje potrebna je snažna vojna sila, koja je ključni čimbenik realizacije američkih nacionalnih interesa i ciljeva. U svemu ovome treba naglasiti i kontekst specifičnosti američkog povijesnog, sociopolitičkog i psihološkog uvjerenja o posebnosti "američkog načina života". Vukadinović ističe da je "čitava povijest tog specifičnog konglomerata nacija, rasa i vjera, bila usmjerena na teritorijalnu, komercijalnu i vojnu ekspanziju. Koristeći različita sredstva: naseļavanje na Zapad, kupovinu zemljišta, obrambene ratove, stvaranje sfera utjecaja,

⁷ Kompanija ArmorGroup je angažirana od strane britanske vlade za zaštitu veleposlanstava širom svijeta, na američkoj strani tu zadaću obavlja DynCorp. DynCorp za potrebe vlade SAD-a proizvodi većinu zaliha cjepiva protiv malih boginja i antraksa i ima dodatan veliki ugovor s Centrom za kontrolu bolesti u SAD-u. DynCorp je pored ostaloga uključen i u izgradnju informatičkih sustava i sustava veza zaštićenih linija za FBI i američka veleposlanstva po svijetu (Ballard, 2007.).

preuzimanje obveza obrane slabijih naroda, zaštitu prekomorskih posjeda i nacija, nametanje sporazuma – sve to je trebalo pomoći da se stvore znatno veći osnovi nove države... Zahtjev za širenjem nacije, osvajanje novih područja bio je utkan u sve pore američkog života. Snažan duh individualnog prodora bio je praćen daljnjom nadogradnjom ideologije organiziranog novog prodora i neprekidnog jačanja zemlje uz isto tako isticanje specijalne uloge koja pripada Sjedinjenim Američkim Državama“ (Vukadinović, 2008.: 13). Bachevich u uvodu svoje knjige u kojoj raspravlja uzroke američkog militarizma iznosi stav, da je globalna vojna nadmoć koju SAD trenutno uživa postala središnji dio nacionalnog identiteta. Dodatno spominje da su američki politički lideri demonstrirali namjeru oblikovanja svijeta u skladu s američkim interesima i američkim vrijednostima (Bachevich, 2005.). Činjenica je da je snažna vojna sila obilježje SAD-a te da je privatna industrija sigurnosnog sektora postala nadopuna toj ionako superiornoj sili. Da bi prikazali kako je došlo do te simbioze, usredotočit ćemo se na tri najvažnija uzroka koji su doveli do približavanja industrije s margina prema centru događanja u području nacionalne sigurnosti i postajući njezin integralni dio: (1) razvoj vojne privrede, (2) promjenjivo međunarodno okruženje, (3) novi koncepti u pristupu nacionalnoj sigurnosti.

1. Razvoj vojne privrede

Oduvijek je individualni duh i poduzetnički zanos bio pokretač napretka pojedinca, društva i države. Na unutarnjem polju SAD-a od prvih dana formiranja nacije dolazi do snažnog razvoja mnogih privatnih djelatnosti koje postaju važnim akterima kako međusobnim interakcijama tako i gospodarskog rasta države. Krajem 19. i početkom 20. stoljeća, kada SAD postaje i tehnološki najrazvijenija država svijeta, aktivno nastoji maksimalizirati razvoj privatnog sektora jer mu to donosi dodatni progres i napredak u odnosu na ostale države. Ista situacija je vezana i uz razvoj privatnog poduzetništva na području proizvodnje vojne opreme i sredstava namijenjenih vojsci i ratovanju, kao i pružanju uslužnih i savjetodavnih kompetencija u obrambenim aktivnostima. Još od prvih dana ratovanja na američkom tlu, privatni sektor se stalno nalazio u pozadini vojnog djelovanja i pratio je pohode vojske nastojeći pružati određene usluge. Početne veze između ratnih operacija i privatnog sektora bile su u opskrbi i transportu određenih nevojnih sredstava no nužnih za vođenje rata.⁸ Uz navedeno, zabilježene su i prve obavještajne aktivnosti privatnog sektora za potrebe oružanih snaga.⁹ Prvi ozbiljniji utjecaj privatnog poduzetništva na politiku SAD-a vezan je uz

⁸ Charles Wright Mills povezuje razvoj privatnih privrednih korporacija s industrijom ratovanja i u tom kontekstu dovodi ih u vezu: "prva zaista velika američka bogatstva izrasla za vrijeme ekonomske transformacije u doba Građanskog rata". Dalje ističe da su takva velika bogatstva vezana uz krupne koruptivne radnje koje prate sve američke ratove (Mills, 1964.: 135). Profiti iz Građanskog rata pomogli su uzdizanju pojedinih giganata američke industrije, uključujući Carnegie, McCormick, Morgan i Schwab. Prvi svjetski rat pretvorio je DuPont iz prosječne kemijske kompanije u globalni koncern. Tijekom prvih šest mjeseci Drugoga svjetskog rata, Washington je naručio robe i usluga u vrijednosti od 100 milijardi dolara. Ova potrošnja je napunila blagajne malih i velikih organizacija (Carafano, 2008.).

⁹ Tijekom Američkog građanskog rata (1861.-1865.), poznata Pinkertonova detektivska

Prvi svjetski rat, do kada je sve bilo u području ekonomskih odnosa. Senator Gerald Nye, predsjedavajući senatskog Odbora za inspekciju naoružanja tijekom kongresnih saslušanja od 1934. do 1936. godine, zaključio je da je postojala veza između lobi-ranja proizvođača naoružanja i odluke Washingtona da se uđe u Prvi svjetski rat (Carafano, 2008.).¹⁰ Svaki sljedeći "veliki" rat u kojem je sudjelovao SAD (Drugi svjetski rat, Hladni rat, Korejski rat, Vijetnamski rat, Zaljevski rat, Afganistan, Irak) generirao je sve veću potrebu za angažmanom privatnog sektora u potpori vojnoj komponenti. Pogotovo što su se spomenuti ratovi vodili daleko od matične kopnene mase SAD-a, tako da je bilo potrebno angažirati što više raspoloživih resursa. Tijekom Drugoga svjetskog rata, tada senator, Harry S. Truman predsjedavao je Specijalnim odborom zaduženim za nadzor programa nacionalne obrane, s mandatom istraživanja lošeg upravljanja i gubitaka prouzročenih od strane vojnih dobavljača. Trumanov odbor je izvijestio, da su svojim radom uspjeli sačuvati 15 milijardi dolara poreznih obveznika zbog smanjivanja korupcije i nadgledanja troškova (Beauheim, 2008.). Mills ističe da su u okvirima kapitalističkih privreda ratovi omogućili privatnim organizacijama da prisvoje bogatstva i moć (Mills, 1964.). Kompleksna priroda Drugoga svjetskog rata učinila je da su prisvajanja, izvršena u toku toga rata, bila tako velika da ona koja su bila ostvarena u toku ranijih ratova izgledaju stvarno beznačajna. U vremenu između 1940. i 1944. godine privatnim korporacijama povjereno je izvršenje ugovora u vrijednosti od nekih 175 milijardi dolara za isporuku najvažnijih proizvoda – čime je tim korporacijama omogućeno da kontroliraju proizvodna sredstva nacije (Mills, 1964.: 133). Carafano zaključuje, da je tijekom cijele američke povijesti privatni sektor bio u potpori javnim ratovima (Carafano, 2008.). Avant je isto takvog mišljenja te dodaje da je od početka Drugoga svjetskog rata većina privatnog sektora bila u području logističke potpore i vojne nabave. Potom su počele stizati narudžbe za proizvodnju naoružanja i opreme, a do kraja rata su ugovarane dodatne aktivnosti poput konstrukcije aerodroma i obuke pilota. Nakon rata, u procesu stabilizacije i rekonstrukcije sigurnosnog sektora prijateljskih zemalja, vlada SAD-a je angažirala privatne firme. A na unutarnjem planu je 70-ih i 80-ih godina 20. stoljeća dio edukacije i treninga američke vojske prepušten privatnom sektoru (Avant, 2005.). Ratove, obveze prema saveznicima, globalnu politiku sprečavanja širenja komunizma te utrku u naoružanju u samo jednom stoljeću i na tolikim udaljenostima, uz održavanje nekoliko stotina vojnih baza na svim kontinentima, mogla je pratiti samo jaka privreda fokusirana na vojnu proizvodnju. Protekom vremena navedeni procesi su postajali izraženiji, a sve po modelu: više ratova – više opreme i naoružanja – veća potreba za angažmanom privatnog sektora. Zbog toga je Pentagon postao simbol vojnoindustrijskog kompleksa koji je generirao permanentnu vojnu privredu što je

agencija je izvršavala vojne obavještajne zadaće za generala George B. McClellana, zapovjednika vojske Sjevera, šaljući špijune duboko iza neprijateljskih linija (Carafano, 2008. i Sturgess, 2009.).

¹⁰ General bojnik Smedley Butler, dvaput nagrađen kongresnom medaljom za hrabrost, u svom kritičnom djelu o ratu *War is a Racket* spominje da Gerald Nye nije ni zagrebao površinu problema vezanog uz zarade proizvođača oružja i njihovog utjecaja. Za opis zarada kroz američku industriju ratovanja u prvoj polovici 20. stoljeća svakako vidjeti navedeno djelo.

postalo temeljno obilježje političkog i ekonomskog razvoja SAD-a.¹¹ Ratna privreda, o kojoj je maštala i vojska i industrija, procvat doživljava tijekom Hladnog rata na čijim osnovama je živjelo desetak posto radno aktivnog stanovništva SAD-a (Vukadinović, 2008.). Carafano smatra da je privatizacijom imovine u posjedu vlada, pogotovo u industrijama vezanim uz obranu i sigurnost, dobro uspostavljen globalni trend, osim u nekoliko primjera kao što su Kina i Rusija (Carafano, 2008.). A što je najznačajnije, unutar vojnoindustrijskog kompleksa, ozakonjena je veza privatnog i obrambenog sektora na način da su predstavnici privrede postali rezervni časnici i članovi mnogobrojnih savjetodavnih odbora na poslovima vođenja rata, kao što su visoki vojni časnici prelazili na najviše upravljačke funkcije privatnih korporacija. Navedeno je stvorilo neraskidive veze između naručitelja i dobavljača kojima je svima bilo u interesu ostvariti široku "vojnu interpretaciju realnosti" (Mills, 1964.).¹² Posljedica toga je da su velike korporacije stavljene van konteksta tržišnog natjecanja te svoje enormne zarade ostvaruju na račun poreznih obveznika.

Možemo zaključiti da je tijekom 20. stoljeća privatni sektor osigurao sebi mjesto u dijelu privrede SAD-a koji se zove vojnoindustrijski kompleks. Privatni sektor je kroz razvoj, proizvodnju i održavanje visokozahtjevne i sofisticirane tehnike, tehnologije, naoružanja i prateće opreme postao nezaobilazna snaga sa stvarnom političkom moći, vlasnik i pokretač mnogih dijelova obrambenog sustava SAD-a. Postao je vitalni dio stroja globalne sile.

¹¹ Mnogi su shvatili da postoji opasnost od pretjerane militarizacije društva, a time i opasnost od razvoja koji bi mogao izmaći kontroli. Predsjednik Dwight D. Eisenhower u svom oproštajnom govoru 17. siječnja 1961. godine osvrnuo se na opasnost od vojnoindustrijskog kompleksa i nepoznanica njegovog razvoja. "Taj spoj goleme vojske i velike industrije naoružanja nešto je novo, što Amerika do sada nije iskusila... U vijećanjima vlade moramo se čuvati uspostavljanja neželjenog utjecaja vojnoindustrijskog kompleksa, bez obzira na to teži li se za njime ili ne. Potencijal za razorni rast moći tamo gdje joj nije mjesto, postoji i održat će se. Nikada ne smijemo dopustiti da težina te kombinacije ugrozi naše slobode ili demokratske procese. Ništa ne smijemo uzimati zdravo za gotovo" (Johnson, 2005.: 46).

¹² Identičnog je mišljenja i Johnson koji ističe da je "vojnoindustrijski kompleks postao bogatim izvorom pozicija na koje se povlače "umirovljeni" visoki vojni časnici, baš kao što mnogi direktori iz tvrtki koje rade na poslovima obrane dobivaju imenovanja na visoke pozicije u Pentagonu. "Cirkuliranje elite" prijeto da će potkopati nastojanja Kongresa da nadgleda bilo Ministarstvo obrane, bilo one s kojima to ministarstvo sklapa ugovore" (Johnson, 2005.: 66). Najbolji je prikaz takvog cirkuliranja primjer kad su pripadnici privatnog sektora zauzeli najviše pozicije u Pentagonu. Na početku svog prvog mandata, 2001. godine, predsjednik Bush je u Pentagon imenovao bivšeg predsjednika i glavnog operativca korporacije Lockheed Martin, Petera B. Teetsa, na mjesto podtajnika (zamjenik najvišeg civilnog dužnosnika) zračnih snaga; bivšeg brigadnog generala i dužnosnika tvrtke Enron, Thomasa E. Whitea, na mjesto tajnika (najviši civilni dužnosnik te grane Oružanih snaga SAD-a) kopnene vojske; potpredsjednika kompanije General Dynamics, Gordona Englanda, na mjesto tajnika mornarice, a umirovljenog brigadnog generala i jednog od direktora tvrtke Northrop Grumman, Jamesa Rochea, na mjesto tajnika zrakoplovstva (Johnson, 2005.: 72). Dodatno, Bush je spomenutog Petera B. Teetsa uz mjesto podtajnika zračnih snaga u Pentagonu imenovao i direktorom Nacionalnog izviđačkog ureda (National Reconnaissance Office – NRO), ustanove koja je mjereno visinom proračuna, najveća obavještajna agencija u SAD-u (Johnson, 2005.: 91).

2. Promjenjivo međunarodno okruženje

Najznačajniji međunarodni događaji i izazovi koji su uzrokovali promjene u dijelu obrambenih priprema i prepuštanja pojedinih izvršnih funkcija privatnom sektoru jesu: završetak Hladnog rata, povećanje globalne nesigurnosti te teroristički napadi na SAD 11. rujna 2001. godine.

Završetak Hladnog rata donio je redefiniranje sigurnosnih strategija, bitno smanjenje napetosti između velikih sila, raspad bipolarne strukture međunarodnog sistema. Za Singera završetak Hladnog rata je središte uspona privatne industrije sigurnosnog sektora. Padom Berlinskog zida urušio se cjelokupan tadašnji svjetski poredak te je nastao "sigurnosni vakuum" u koji je privatni sektor ušao da bi ga popunio. To su omogućila dva faktora: šira transformacija načina vođenja ratnih operacija i "privatizacijska revolucija" koja je osigurala logičnost, legitimnost i modalitete za ulazak industrije u formalno državnu nadležnost. Tome su pridonijela i dva dugoročna trenda: transfer vojnih funkcija privatnom sektoru i otvaranje tržišta (Singer, 2008.). Završetak Hladnog rata dodatno je rezultirao, na globalnoj razini, transformacijom vojnih snaga i smanjenjem broja vojnika. Procjene se kreću da je čak do sedam milijuna vojnika u svijetu postalo višak (Shreier i Caparini, 2005.). Najveći rezovi bili su u SAD-u. Prema Margaret Thatcher "djelatne i pričuvne američke vojne snage imale su 2000. godine milijun pripadnika manje u usporedbi s 1987." (Thatcher, 2002.: 34). Drugi izvor navodi da su od 1991. godine snage SAD-a smanjene sa 2,1 milijuna na 1,4 milijuna pripadnika.¹³ Isti izvor dovodi u direktnu vezu smanjenje broja vojnih snaga i povećanja oslanjanja na privatnu industriju sigurnosnog sektora (***)*Privatized Military Operations Industry*, 2008.). Ovakav razvoj događaja je indikativan iz razloga što je u SAD došlo do velikog smanjenja raspoloživih snaga, ali počele su se povećavati globalne odgovornosti. Vojne snage su reducirane zbog nestanka globalnog takmaca (SSSR-a), financijskih ušteda, ali i novog koncepta razvoja oružanih snaga (revolucije u vojnih poslovima) čija su načela bila da vojska mora biti manja, brža i fleksibilnija, potpomognuta naprednom vojnom tehnologijom, efikasnijim i preciznijim naoružanjem, besposadnim transportnim sredstvima, ali i svim resursima društvene moći. A do stalnog proširenja nacionalnih obveza i međunarodnog utjecaja došlo je zbog nastojanja da se bude neupitnim predvodnikom novog svjetskog poretka. SAD je u novom svjetskom poretku trebao imati ulogu aktivnog zaštitnika osobnih interesa i onih razvijenih industrijskih zemalja. Vojna superiornost nije smjela postati upitnom, kao ni sprečavanje jačanja utjecaja potencijalnih konkurenata. Raspadom do tada jedinog ozbiljnog konkurenta, kao i njegove oružane sile, moglo se smanjiti i oružani sustav SAD-a, koji je i tada svojom snagom ali i proračunom bio veći od svih drugih članica NATO-saveza zajedno.¹⁴

¹³ Precizne brojke iz 2008. godine su sljedeće: "u sastavu oružanih snaga SAD-a nalazi se 1 506 757 vojnika (kopnena vojska 595 946, ratna mornarica 376 750, zračne snage 347 400, Marinski korpus 186 661, Obalna straža 40 500) i 10 126 civilnih stručnjaka" (Tatalović et al., 2008.: 375).

¹⁴ SAD neprekidno izdvaja najveći postotak BDP-a za obranu te ima vojni proračun veći od svih ostalih članica NATO-a zajedno. Vidi više u: *SIPRI Yearbook 2008; Armaments, Disarmament and International Security*. Kao i u: Thatcher M. (2002.) *Državničko umijeće*;

Novina koja se desila paralelno s ovim procesima, a kojoj nije bilo predviđeno da će se razviti kao globalna pandemija, uzdrmala je temelje novoga svjetskog poretka. U vrlo kratkom vremenu došlo je do generiranja asimetričnih prijetnji u novonastalim kriznim žarištima svijeta koja su procvala nakon slabljenja okova polustoljetne bipolarne stege. Asimetrične prijetnje, kako navodi Tatalović, odnose se na situacije u kojima država ili društvo u cjelini nisu suočeni s teško naoružanom i jakom vojnom silom na koju odgovara istom takvom, već, naprotiv, s posve nesimetričnom prijetnjom koja dolazi od slabog protivnika, skupine ljudi ili čak anonimnog pojedinca. Te prijetnje ne nose opasnost da se pretvore u veliki konvencionalni rat država razvijenog svijeta, ali su jednaka, ako ne i veća opasnost za nacionalnu i međunarodnu sigurnost (Tatalović, 2007.). Završetak Hladnoga rata pokazao je kako konvencionalna vojna prijetnja više nije primarna opasnost za sigurnost država, već na prvo mjesto izbijaju ugroze kao što su međunarodni terorizam, organizirani kriminal, proliferacija oružja za masovno uništenje, problem disfunkcionalnih država, i dr. Nove ugroze su iznenadno donijele povećanje potrebe za novim znanjima, tehnologijama i većim ljudskim angažmanom na mnogim poljima. Djelovanje međunarodne diplomacije, ali ni UN-a u cjelini, nije donijelo smirivanje tih novih kriznih stanja te se SAD odlučuje aktivnije uključiti u rješavanje istih. SAD svoje sudjelovanje u rješavanju važnih sukoba u svijetu i sprečavanje njihovog širenja doživljava kao dio temeljnih ciljeva na području nacionalne sigurnosti, gdje je vojna sila najčešće najvažnija poluga u spektru dostupnih mehanizama. Doduše, još uvijek u transformaciji, vojne snage SAD-a, koje su pod konceptom revolucije u vojnim poslovima trebale biti brže, fleksibilnije i učinkovitije, nisu bile spremne odgovoriti zahtjevima novih sukoba u kojima su glavni protivnici utkani u prostor te ih je nemoguće odvojiti od mase civila koji predstavljaju njihovu bazu (Buley, 2008.). Isto tako, važno je spomenuti da zbog angažiranosti u mnogim kriznim žarištima svijeta (Balkan, Bliski istok, poslije Afganistan i Irak), brojnost i logistička opskrbljenost vojnih snaga SAD-a nije bila dostatna, stoga je pomoć potražena u privatnom sektoru. Uključivanjem privatnog sektora u obrambene potrebe nastojalo se smanjiti rascjep između strateških ciljeva i prenapregnutih mogućnosti vojnih snaga. Privatni sektor je najbolje iskoristio takav razvoj događaja. Iako je privatni sektor već prije razvio izravnu suradnju sa subjektima nacionalne sigurnosti, u ovom razdoblju izraženo je njegovo približavanje s margina prema centru događaja. Korporacije postaju neraskidivo vezane za sva internacionalna angažiranja snaga SAD-a ali i potpore u SAD-u. Grupa autora s Industrijskog fakulteta vojnih snaga Sveučilišta nacionalne obrane SAD-a mišljenja je da od sredine 1990-ih Ministarstvo obrane SAD-a izrazito snažno vidi potporu privatne industrije sigurnosnog sektora kao "multiplikatore snaga" koji nadopunjuju postojeće mogućnosti snaga SAD-a. Ističu da se Ministarstvo obrane brzo prilagodilo takvom trendu te je došlo do značajne ovisnosti prema industriji koja upotpunjuje taktičke, operative te ponekad i strateške potrebe (***)*Privatized Military Operations*, 2007.).

Strategije za svijet koji se mijenja. Koliko koja država izdvaja iz BDP-a u vojne svrhe, vidi više: CIA; *World Fact Book – Military Expenditures*.

Najpresudniji je događaj i prijeloman trenutak za privatizaciju sigurnosti u SAD-u, teroristički napad 11. rujna 2001. godine na New York i Washington. Nakon 11. rujna, Bushova administracija odbacuje prethodne protuterorističke pristupe, koji su činili kombinaciju mehanizama diplomatskih aktivnosti, ekonomskih sankcija i međunarodno koordiniranih zakonskih mjera. Umjesto toga, Bush objavljuje da je SAD angažiran u "globalnom ratu protiv terorizma". Pokretanjem operacija *Enduring Freedom* 2001. u Afganistanu i *Iraqi Freedom* 2003. u Iraku, kao dio globalnog rata protiv terorista, otvorena su ogromna bojišta koja zahtijevaju izniman ljudski i financijski potencijal. Nakon prvotno uspješnih vojnih operacija, ali premalog broja angažiranih snaga potrebnih za provedbu stabilizacije i rekonstrukcije obje zemlje, privatni sektor doživljava eksploziju mogućnosti angažiranja.¹⁵ Do 2002. godine oslanjanje na privatni sektor postalo je toliko da brigadir Kevin Cunningham, tada dekan Ratne škole vojske SAD-a, ističe "da SAD ne može ići u rat bez privatnih organizacija"¹⁶ (Avant, 2005.: 115). Privatni sektor je iskoristio priliku i počeo samostalno obavljati zadaće koje su do nedavno bile dio vojnog programa, poput: logističke potpore i uslužne djelatnosti, savjetodavne usluge, strateške i administrativne ekspertize, obavještajne aktivnosti, obuka lokalnih snaga sigurnosti ali i obuka američkih vojnika u SAD-u, te izravno sudjelovanje na prvoj liniji bojišnice.¹⁷ Carafano iznosi podatke da "prije nego što je i prvi vojnik upućen za Irak, vojska SAD-a je bila izrazito ovisna o privatnom sektoru. Prema procjenama, malo više od polovice proračuna Pentagona odlazi na plaćanje privatnih izvođača. U pet godina rata, Pentagon je imao više od 2 milijuna ugovora" (Carafano, 2008.: 66). Ured

¹⁵ Kao što smo već naveli, privatni sektor je na različite načine bio u potpori vojnim snagama modernih država, no nikad kao do danas nije se desilo da je broj redovnih i privatnih snaga bio poprilično istovjetan. U širem kontekstu pripreme i provedbe operacije *Pustinjska oluja* 1991. godine, privatni je sektor sudjelovao u odnosu na redovite snage uključene u operaciju u omjeru 1:100 (jedan pripadnik privatnih organizacija u odnosu na 100 vojnika regularnih snaga) (Avant, 2005.). Na početku operacije *Iraqi Freedom* 2003. godine, u odnosu na operaciju *Pustinjska oluja* 12 godina prije, omjer pripadnika privatnih organizacija u odnosu na redovite vojne snage udeseterostručen je i iznosi 1:10. Tijekom nastavka operacija i povećanom potrebom za širokim spektrom usluga i poslova taj se omjer poprilično izjednačio.

¹⁶ Izjava je prenijeta s panela "New Directions in Civil-Military Relations", koji se održao 24.-27. ožujka 2002. godine na godišnjem okupljanju *International Studies Association Meeting* u New Orleansu (Avant, 2005.: 115).

¹⁷ Fenomen privatnih entiteta u sukobima nije novost, njihova prošlost seže od početka prvih ratova. Carafano ističe da "od pada Rimskog Carstva do 17. stoljeća, ratovanje je u suštini privatna aktivnost" (Bartels, 2008.: 22). U tom svjetlu Carafano je mišljenja da su privatni entiteti "u borbi zato što su integralni dio moderne vojne snage" (Carafano, 2008.: 68). Singer spominje da je angažiranje vanjskih subjekata za potrebe vlastitih sukoba stara praksa kao i sami ratovi. Isto tako tvrdi da je nedržavno nasilje dominiralo međunarodnim poretkom u prošlosti te da je bilo izrazito tržišno orijentirano (Singer, 2008.). David Shearer ističe da je za posljednja tri stoljeća prihvaćena međunarodna norma bila da jedino nacionalne države mogu imati dopuštenje sudjelovati u ratovima. Stoga ne iznenađuje, razvojem privatne industrije sigurnosnog sektora u 90-im godinama 20. stoljeća – i mogućnošću da isti vide sukobe kao legalnu poslovnu aktivnost – da je izazvano negodovanje i žurni zahtjevi za zabranom i kažnjavanjem istih (Shearer, 1998.).

za utvrđivanje odgovornosti Vlade (*Government Accountability Office*) prenosi iz izvješća Ministarstva vanjskih poslova upućenog Kongresu u siječnju 2006. godine, da direktni i indirektni troškovi plaćanja privatnog sektora koji su zaduženi za poslove pružanja sigurnosnih usluga u Iraku iznose između 16 i 22 posto svih troškova glavnih infrastrukturnih projekata u zemlji. Isti izvor daje mišljenje, ali i konstataciju Ministarstva obrane, da tom procjenom Ministarstva vanjskih poslova vjerojatno nisu uračunati svi troškovi za pružanje sigurnosnih usluga (****Rebuilding Iraq, 2006.*). To nas dovodi do zaključka, da su ukupni troškovi angažiranja privatne industrije sigurnosnog sektora puno veći (zbog svih ostalih poslova – osim sigurnosnih – koje privatne organizacije obavljaju u Iraku) i da predstavljaju značajan dio do sada potrošenih novaca u Iraku.¹⁸

Prijetnje od strane terorista, oružja masovnog uništenja, disfunkcionalnih država i svih ostalih razloga zbog kojih je pokrenut globalni rat protiv terorizma, proširile su potrebu ali i mogućnost angažiranja privatne industrije sigurnosnog sektora do neslučenih razmjera. Zbog realne opasnosti ali i napuhanog straha od mogućnosti ugroze SAD-a, mišljenja smo da je ta industrija postala prenaplašen čimbenik ostvarivanja nacionalne sigurnosti. U tom svjetlu spomenimo tek dvije krajnosti u kojima zatičemo subjekte privatne industrije sigurnosnog sektora: negativan prikaz u operativnom dijelu te pozitivan na strateškoj razini. Tijekom trenutnog američkog "globalnog rata protiv terorizma", nekoliko planetarno poznatih događaja – mučenja i zlostavljanja zarobljenika u vojnim zatvorima Bagrama i Abu Ghraiba od strane redovnih snaga i istražitelja privatnih organizacija Titan-a i CACI-a te stradanja, razaranja i ubojstva na ulicama Falluje (ubijena četiri pripadnika Blackwatera, što je izazvalo napad američkih snaga na grad) i Bagdada (u poznatom *Nisour Square* incidentu pripadnici Blackwatera su ubili 17 civila)¹⁹ – daju nam površinski uvid u sudjelovanje privatnih entiteta u javnim ratovima SAD-a kad je situacija izmakla kontroli. Spominjanjem navedenih događaja koji su imali veliki publicitet, svjedočimo negativnim rezultatima privatizacije sigurnosti kao trendu novog doba. Po svom obimu i mjestu dešavanja, događaji nisu ni usamljeni ni sporadični, ali svakako ni jedina prizma kroz koju treba valorizirati ulogu privatne industrije sigurnosnog sektora u dijelu izvršenja nacionalno važnih ciljeva. Navedeni događaji su tek dio zamršenog kompleksa, isječak u vremenu te negativan odjek rezultata privatizacije sigurnosti u kojoj je netradicionalnim elementima dopušteno sudjelovanje u područjima do jučer

¹⁸ Procjene su da privatna industrija sigurnosnog sektora konzumira 40 posto financijskih sredstava potrošenih u Iraku (****Privatized Military Operations, 2007.*). Usprkos značajnoj ulozi koju korporativne organizacije imaju u obavljanju rekonstrukcijskih poslova, ni Ministarstvo vanjskih poslova, ni Ministarstvo obrane, a ni USAID nemaju potpune podatke o troškovima koji nastaju za njihovo plaćanje (****Rebuilding Iraq, 2005.*). Singer navodi da promet novca u industriji koja se veže uz privatne vojne organizacije prelazi 100 milijardi dolara godišnje (dokumentarni film *Shadow Company*, producenta Nikole Bičanića iz 2007. godine). Isti iznos navodi i istraživački novinar Berry Yeoman te tvrdi da većina tog iznosa odlazi tvrtkama Halliburton, DynCorp, Lockheed Martin i Raytheon (Yeoman, 2003.).

¹⁹ Vidi više u: United States Government Accountability Office (2008.) *Rebuilding Iraq*; Armstrong S. (2008.) *War PLC; The Rise of the New Corporate Mercenary*; Scahill J. (2007.) *Blackwater: The Rise of the World's Most Powerful Mercenary Army*.

rezerviranima isključivo za strukture države.²⁰ Kako su Afganistan i Irak ključna pitanja vanjske politike SAD-a, prouzročena šteta od strane privatnih organizacija ugrožava interese i ciljeve te šteti ugledu SAD-a regionalno i globalno, trenutno i dugoročno. S druge strane, povjeravanje izvršenja određenih zadaća iz područja nacionalne sigurnosti vanjskim elementima ubrzava, poboljšava i funkcionalno unapređuje rad institucija povezanih u sustav nacionalne sigurnosti. Spomenimo samo na primjeru brojčanih pokazatelja ovisnost SAD-a o potencijalu privatnog sektora. Buley raspravlja (također prenosi i razmišljanja drugih autora) o tome da je bez obzira na svu naprednu tehnologiju kojom SAD raspolaže, onaj najbitniji, ljudski faktor, nedostatan za ratove koje vodi. Globalni rat protiv terorizma je ubrzo rastegnulo vojne snage do krajnjih granica: do srpnja 2003. godine samo 3 od 33 aktivnih borbenih brigada kopnene vojske bilo je slobodno za nove misije (Buley, 2008.: 104).²¹ Još je snažniji pokazatelj ovisnosti o privatnom sektoru iz procjene Ministarstva obrane – preneseno u izvješću Ureda za utvrđivanje odgovornosti Vlade namijenjenog odborima Kongresa – da bi bilo potrebno oformiti devet novih brigada kopnene vojske da bi zamijenili trenutni broj osoblja privatnog sektora koji rade u Iraku na sigurnosnim poslovima (****Rebuilding Iraq*, 2008.). Potrebno je naglasiti da je ovom analizom obuhvaćeno samo osoblje iz privatnog sektora koje radi za Ministarstvo obrane i Ministarstvo vanjskih poslova SAD-a na poslovima sigurnosnih zadaća (osiguranje VIP osoba, osiguranje konvoja i objekata) bez sagledavanja ostalih agencija koje su veliki poslodavci na terenu (poput USAID-a – agencija SAD-a za pružanje potpore zemljama u kojima se provode gospodarske i demokratske reforme), ali i uposlenika na ostalim poslovima. Iz drugog izvješća istog izvora vidljivo je zabrinjavajuće stanje, da ni jedna institucija (Ministarstvo obrane, Ministarstvo vanjskih poslova i USAID) nema kompletne ni pouzdane podatke o broju osoblja privatnih organizacija koje rade za njih u promatranom periodu u Iraku i Afganistanu (unutar 18 mjeseci fiskalne 2007. godine i polovice fiskalne 2008. godine). Ured za utvrđivanje odgovornosti Vlade zaključuje da je broj uposlenog osoblja vjerojatno veći od prijavljenog broja (****Contingency Contracting*, 2008.). Stoga možemo zaključiti da bi broj potrebnih novoformiranih brigada kopnene vojske morao biti puno veći, od procijenjenih devet

²⁰ Pored ostaloga vrijedno je izdvojiti da su Oružane snage SAD-a i Velike Britanije imale velikih problema zadržati postojeći najkvalitetniji operativni kadar u svojim redovima radi odljeva u privatne firme zbog unosnih ugovora. Isto tako je važno naglasiti preveliku ovisnost vojske SAD-a u Iraku o privatnim organizacijama koje su bile zadužene za logistiku i snabdijevanje, rekonstrukcijske poslove, obuku iračke novoformirane vojske. Tolika ovisnost o privatnom sektoru omogućila je istom da pojedine firme smatrajući da su nezamjenjive na prvoj liniji bojišnice odluče direktno na terenu pregovarati s vojskom SAD-a i vladom Iraka o boljim uvjetima za sebe (Verkuil, 2007.: 29), prijetiti štrajkom i štrajkati kako bi ispunili svoje zahtjeve prema oružanim snagama SAD-a (Rasor i Bauman, 2007.) ili prema iračkoj vladi (Isenberg, 2009.: 100). Pored toga je važno istaknuti i optužbe na račun privatnih organizacija i korporacija za nepoštivanje ugovora, neuračunljivost, kršenje ratnih prava i običaja, kriminalna djela, prevelike zaračunate iznose za izvršene usluge (Rasor i Bauman, 2007.; Carafano, 2008.; Avant, 2005.; Singer, 2003.).

²¹ Iz tog razloga Ministarstvo obrane je donijelo privremenu mjeru povećanja aktivnog sastava oružanih snaga za 30 tisuća vojnika, zaustavilo je mogućnost odlaska iz oružanih snaga i povećalo je suradnju s privatnom industrijom sigurnosnog sektora.

od strane Ministarstva obrane, da bi se nadomjestili djelatnici iz privatnog sektora uposleni samo na poslovima sigurnosnih zadaća.

Opisani događaji i procesi stvorili su ogromne poremećaje u percepciji opasnosti kao i otvorili potrebu nužnih promjena dostupnih instrumenata odgovora. Vidjelo se da statične i konvencionalne strukture treba transformirati, kao što treba mijenjati i način institucionalnog razmišljanja koji je prevladavao tijekom polustoljetnog Hladnog rata. Za razliku od Hladnog rata gdje je SSSR predstavljao glavnu prijetnju i razlog utrke u naoružanju (što je pridonijelo razvoju vojnoindustrijskog kompleksa), novi rizici i opasnosti pokazali su se višedimenzionalno širim i plastičnijim, zbog kojih je bilo potrebno izvršiti promjene u sigurnosnoj arhitekturi. Na tom polju napravljen je bitan zaokret: pokrenuta je transformacija oružanih snaga, uvedeni su novi koncepti sigurnosti te dolazi do visoke razine uključivanja privatne industrije sigurnosnog sektora u sigurnosnu arhitekturu. Značajke koje su pridonijele utjecaju i razvoju suradnje i pozicioniranju privatnog sektora u sigurnosnoj arhitekturi su smanjivanje vojnih snaga i vojnog proračuna, nepredvidivo međunarodno okruženje, povećano angažiranje u međunarodnom okružju, naglašena projekcija vojne moći, kao i stalna potreba za novim oružjem, tehnikama i tehnologijama.

3. Novi koncepti u pristupu nacionalnoj sigurnosti

Sadržaj američke sigurnosne politike predstavlja osnovna načela djelovanja SAD-a u realizaciji nacionalnih interesa i ciljeva politike nacionalne sigurnosti gdje je nacionalna sigurnost najvažniji dio američke državne politike (Tatalović et al., 2008.). Za razumijevanje sigurnosne politike SAD-a treba obratiti pozornost na dokumente s područja nacionalne sigurnosti: Strategiju nacionalne sigurnosti SAD-a, Nacionalnu vojnu strategiju SAD-a, Nacionalnu strategiju domovinske sigurnosti te Pregled stanja na obrambenom području (*Quadrennial Defense Review Report*). Iz spomenutih strateških dokumenata izvedeni su koncepti na kojima SAD ostvaruje formuliranje i provođenje nacionalne sigurnosti. Analiza navedenih dokumenata ukazuje na duboku vezu između privatne industrije sigurnosnog sektora i realizacije nacionalnih interesa i ciljeva. Izdvajamo sljedeće dokumente koje smatramo važnima za elaboriranje rezultata istraživanja: Strategija nacionalne sigurnosti iz 2002. i 2006. godine te Pregled stanja na obrambenom području iz 2001. i 2006. godine.²²

Strategija iz 2002. godine govori o tome da će SAD aktivno raditi na tome da donese nadu u demokratski razvitak, slobodno tržište i slobodnu trgovinu u svaki kutak svijeta. Naglašava da siromaštvo ne pretvara siromahe u teroriste i ubojice ali

²² "Strategija nacionalne sigurnosti SAD-a ključni je dokument na području nacionalne sigurnosti, koji daje temeljne postavke za donošenje svih drugih dokumenata koji razrađuju mehanizme i sredstva za zaštitu američkih nacionalnih interesa u međunarodnom poretku. Pregled stanja na obrambenom području je dokument koji za četverogodišnje razdoblje priprema Ministarstvo obrane a odobrava ga Kongres. Sadrži detaljan pregled postojećih američkih vojnih sposobnosti, procjenu očekivanih obrambenih potreba (temeljenu na očekivanim prijetnjama sigurnosti SAD-a) te temeljne strateške zamisli za političke i vojne odgovore na buduće sigurnosne rizike i prijetnje" (Tatalović et al., 2008.: 192).

ipak da siromaštvo, nestabilne države i korupcija mogu slabe države učiniti osjetljivima na terorističke mreže i ostale poremećaje. Dalje, SAD se zalaže za mir, stabilnost i sigurnost u svijetu no naglašava da je "obrana nacije od njezinih neprijatelja prva i osnovna obaveza Savezne vlade. Danas, ta zadaća je promijenjena dramatično... da bi pobijedili te prijetnje mi moramo upotrijebiti svaki alat na raspolaganju u našem arsenalu". Potom naznačuje da je rat protiv terorizma globalnog dosega i globalni pothvat neodređenog trajanja. Isto tako važno je podvući dio koji govori "da će SAD reagirati protiv prijetnji u nastanku i prije nego što one budu u potpunosti formirane. Povijest će strogo osuđivati one koji su vidjeli tu nadolazeću prijetnju ali nisu reagirali... U novom svijetu u koji smo ušli jedini put prema miru i sigurnosti je akcija" (***)*The National Security Strategy*, 2002.). Pored deklarativno istaknutih proklamacija o miru i stabilnosti, naglašava se odlučnost upotrebe ukupne raspoložive moći u obrani zemlje, mogućnost provođenja preventivnih napada i rata s neograničenim trajanjem te da je akcija jedini put prema miru i sigurnosti. Strategija iz 2006. godine počinje snažnom izjavom da je SAD u ratu i da je to ratna nacionalna strategija iz razloga velikih izazova koji se nalaze pred SAD-om. Strategija naglašava da su glavne institucije američke sigurnosne arhitekture dizajnirane u drugačijem vremenu za drugačije izazove te da moraju doživjeti bitne promjene. Napominje da je u protekle četiri godine učinjen znatan napredak u transformaciji ključnih institucija. Spominje se da je Ministarstvo obrane završilo Pregled stanja na obrambenom području (Pregled iz 2006. godine) koji detaljizira kako će se Ministarstvo nastaviti razvijati i prilagođavati novim izazovima (***)*The National Security Strategy*, 2006.).

Operacionalizacija ciljeva strategija nacionalne sigurnosti razrađuje se u Pregledima stanja na obrambenom području (pogotovo je značajan Pregled iz 2006. godine) koji sadrže i detaljiziraju mehanizme i sredstva za provedbu američkih nacionalnih interesa. Pregledi naglašavaju da ciljevi poput borbe protiv terorizma na globalnoj razini, kako protiv međunarodnih terorističkih skupina tako i država koje ih sponzoriraju, sprečavanje širenja oružja za masovno uništenje, te preventivni napadi kao poluga u tim nastojanjima, zahtijevaju razvijanje velikih sposobnosti. SAD izražava svoju predanost suradnji sa saveznicima no isto tako i izvođenje borbenih operacija bez oslanjanja na saveznike. Da bi bili provedivi tako zahtjevni ciljevi nacionalne strategije, potrebno je transformirati oružane snage te osigurati sudjelovanje svih elemenata državne moći (gospodarskog, financijskog, zakonodavnog, obavještajnog) u potpori vojnim snagama, ali i rasteretiti prenapregnut oružani sustav netemeljnih zadaća (*non-core fuction*).²³ Svrha transformacije oružanih snaga zahtijeva pove-

²³ U samoj transformaciji vojske SAD-a dolazi do izdvajanja onih funkcija koje nisu presudne za izravno borbeno djelovanje (*core fuction*) te se na taj način smanjuje ukupnost financijskih sredstava koja se izdvajaju za vojne potrebe. Snažan motivator za prepuštanje određenih vojnih funkcija privatnom sektoru je iskazana financijska isplativost. Prema umirovljenom generalu i predsjedniku Instituta logističkog menadžmenta, Billu Tuttleu, udio civilnih tvrtki može smanjiti logističke troškove vojske SAD-a za 20 posto (Chalink, 2001.), prenosi Ballard (Ballard, 2007.). Yeoman ukazuje na izjave dužnosnika Pentagona koji ističu da se oslanjaju na tvrtke kao Halliburton zato što privatni sektor radi brže i jeftiniji je od vojske (Yeoman, 2003.).

ćanje njihove sposobnosti u zaštiti teritorija SAD-a i američkih baza u inozemstvu, uspostavljanje i zadržavanje moći na udaljenim područjima, sprečavanje neprijatelja SAD-a da pronađe utočište bilo gdje u svijetu, zaštita informatičkih mreža od napada, upotreba informatičke tehnologije za postizanje vojne usredotočenosti u borbi. U skladu s navedenim, oružane snage SAD-a moraju biti visokotehnološki razvijene, dobro uvježbane i fleksibilne u upotrebi. Jedan od značajnih primijenjenih mehanizama u transformaciji oružanih snaga jest koncept "totalnih snaga". Izraz totalne snage imao je primjenu još za vrijeme vijetnamske ere kad se raspravljalo o nastojanjima što boljeg uvezivanja redovnih snaga i pričuve, ali i tada korištenog ročnog sastava vojske. Sam koncept je tijekom vremena doživio bitne promjene. U Pregledu stanja na obrambenom području iz 2001. godine koncept se spominje tek dva puta i odnosi se na redovne snage, pričuvu i nacionalnu gardu, te se upotrebljava u kontekstu organizacije, obuke i treninga spomenutih snaga, dok se u Pregledu stanja na obrambenom području iz 2006. godine koncept totalnih snaga spominje čak 38 puta i posvećeno mu je cijelo poglavlje.²⁴ Koncept totalnih snaga iz 2006. godine sastoji se od četiri elementa – aktivnog i pričuvnog sastava vojske, civila i privatnih entiteta – koji se svi zajedno nalaze u potpori borbenim zapovjednicima. Dokument obrazlaže potrebna znanja i vještine te kako ih ostvariti u funkcioniranju totalnih snaga kako bi iste bile što značajnija snaga za realizaciju ciljeva SAD-a. Totalne snage moraju biti spremne sudjelovati u kompleksnim operacijama kod kuće i širom svijeta, uključujući rad s drugim institucijama SAD-a, saveznicima, partnerima i nevladinim sektorom (***)*Quadrennial Defense Review Report*, 2006.). Važnost suradnje s privatnim sektorom prepoznaju i drugi dokumenti Ministarstva obrane, poput Upute o suradnji s privatnim sektorom koji se nalaze u potpori vojnim snagama (***)*Contractor Personnel Authorized to Accompany the U.S. Armed Forces*, 2005.). Uputa prepoznaje ključnu ulogu privatnog sektora u potpori oružanim snagama te iznosi instrukcije kako što bolje uključiti isti u djelovanje vojske SAD-a. Dokument predstavlja dodatni korak prema integraciji privatnih organizacija u koncept totalnih snaga. Uputa naglašava da svi angažmani i aktivnosti privatnog sektora moraju biti uključeni u operativne planove i zapovjedi oružanih snaga SAD-a.

Redefiniranje sigurnosti postala je nužnost, jer su države kao njeni nosioci odlučile to područje prepustiti tržištu te pronaći unutarnje i vanjske partnere u ostvarivanju sigurnosti. Sigurnost kao vrijednost i potreba postala je roba i usluga kojom se trguje. Novi svjetski poredak je uzrokovao više izazova i povećanje asimetričnih prijetnji na koje konvencionalne strukture nisu imale odgovarajuće odgovore. Strateški dokumenti s područja nacionalne sigurnosti prepoznali su tu novu realnost i pokušali su dati smjernice kako odgovoriti izazovima 21. stoljeća koji se nalaze pred SAD-om. Vizije proizašle iz analiziranih dokumenata upućuju nas na koncept primjene cje-

²⁴ Uvod poglavlja: "Ministarstvo obrane je najveći poslodavac na svijetu, direktno zapošljava više od tri milijuna ljudi. Totalne snage Ministarstva obrane – njegove aktivne i pričuvne vojne komponente, njegovi civili i njegovi kontraktori – sačinjavaju njegove ratne mogućnosti i sadržaje. Pripadnici totalnih snaga služe na tisućama lokacija diljem svijeta, obavljajući širok spektar zadaća u izvršenju kritičnih misija" (***)*Quadrennial Defense Review Report*, 2006.:75).

lokupne društvene moći u području nacionalne sigurnosti, u kojem privatni sektor predstavlja integralni dio sigurnosne arhitekture države.

ZAKLJUČAK

Privatna industrija sigurnosnog sektora nije novost već je prisutna tijekom cijele ljudske povijesti, no u posljednjih nekoliko desetljeća (poglavito nakon završetka Hladnog rata i poslije 11. rujna 2001. godine) postaje rasprostranjen trend kao nikad u prošlosti. Područja nacionalne obrane i sigurnosti polako postaju deprivilegirana prava država poput već otprije prepuštenih prava na kontrolu međunarodne trgovine i financija. Privatne organizacije iznimno brzo zamjenjuju vladine institucije domicilno i međunarodno (obuka, reforma sigurnosnog sektora, rekonstrukcijski poslovi) jednako kako su im ranije prepušteni poslovi upravnih, javnih i uslužnih djelatnosti. Privatizacija sigurnosti u SAD-u rezultat je mnogih međupovezanih procesa zbog kojih je došlo do ulaska netradicionalnih elemenata u područje nacionalne sigurnosti. Razvoj vojne privrede i kroz nju uključivanje privatnih organizacija u proizvodnju i održavanje nacionalno važnih sustava bio je početak institucionalnog povezivanja privatnog sektora sa strukturama države. Hladni rat je pridonio nastavku uvezivanja privatnog sektora s državom, a njegovim završetkom ta se veza produbila. Završetkom Hladnog rata, novi izazovi i odgovori na te izazove pridonijeli su da je privatni sektor postao sastavnim dijelom ne samo ugovora, sporazuma, operativnih radnji i zamisli, već je našao svoje mjesto i u najznačajnijim strateškim dokumentima s područja nacionalne sigurnosti. Privatizacija sigurnosti podudarila se s drugim značajnim procesima i pojavama koje su pridonijele njezinom uspjehu (uspon neokonzervativaca u sam vrh vlasti, stvorenom strahu od novih napada na SAD, utjecaj žrtava redovnih snaga i politička odgovornost za žrtve) koje nismo razmatrali ovim istraživanjem.

Izvršenje određenih zadaća od strane vanjskih elemenata donosi određeno ubrzanje, poboljšavanje i funkcionalno unapređenje rada institucija povezanih u sustav nacionalne sigurnosti. No postavlja se pitanje dugoročne isplativosti i odgovornosti za takav razvoj događaja. Toliko naglašena potreba i ovisnost o privatnom sektoru ne bi se dogodila da nije težnje za nadgledanjem cijelog svijeta i odlučnosti u projekciji sile. SAD se trenutno nalazi na raskršću – nastaviti s realizacijom nacionalnih interesa i ciljeva politike nacionalne sigurnosti unilateralno gdje imaju slobodu djelovanja ili pokušati rješavati sadašnje i buduće probleme u suradnji s partnerima unutar okvira međunarodne zajednice. Trenutno na vanjskopolitičkom planu SAD primjenjuje prvu opciju, te se intenzivno oslanja na vojnu snagu. S obzirom na to da su nedavne operacije (Afganistan i Irak) pokazale da SAD nema dovoljno sredstava ni sposobnosti za samostalno rješavanje globalnih sigurnosnih problema koji utječu i na njegovu sigurnost, otvorila se nužnost suradnje i s drugim subjektima. Kako zemlje – saveznici nisu spremne na dugačke i neizvjesne vojne operacije po svijetu (potrebno je spomenuti i umor međunarodne zajednice u rješavanju sve većeg broja konflikata), SAD se služi privatnim organizacijama kao polugama u projekciji

sile za ostvarivanje ciljeva nacionalne sigurnosti te kao partnerima s kojima dijele obaveze i odgovornosti na interesnim principima. Jasno, SAD surađuje unutar okvira međunarodnih odnosa s državama partnerima, ali to je za njih u pogledu mnogih značajnih pitanja izrazito frustrirajuće. Stoga je izuzetan naglasak na privatnom sektoru. Mnogi poput Carafana smatraju da je "privatni sektor dio rješenja, ne problema. Uposliti ih manje može uzrokovati da će posao biti teže obaviti" (Carafano, 2008.: 97). Ako je to u pozitivnom dijelu izvršenja nacionalnih interesa i ciljeva, možemo se složiti. No izražena je dihotomija između ciljeva nacionalne sigurnosti i instrumenata njegove provedbe. Dinamika i razvoj privatne industrije sigurnosnog sektora u potpori nacionalnim ciljevima ima korijene – široke u opsegu i duboke u značenju – koji su povezani s nastojanjima poboljšanja izvedbe zadaća na području sigurnosti, gledano iz perspektive državnih struktura, a ostvarivanja financijske koristi iz perspektive ponuđača usluga. Opasnost se javlja u tome što ciljevi i realizacija nužno ne moraju biti uvijek istog predznaka. Kako smo istakli, nacionalna sigurnost je pitanje od vitalnog interesa svih država i društava i stoga je nužna određena doza opreza kad je obavlja netko zbog financijske koristi, bez obzira na kompetencije. Privatizacija utemeljena na efektu učinkovitosti može unaprijediti državne funkcije no treba paziti da privatizacija ne postane sama sebi svrhom i da ne počinje preuzimati funkcije države. Tada opasno prelazi svoje limite i nepovratno ugrožava demokratske vrijednosti, sigurnost i slobode.

Koje su brojne implikacije ovog relativno novog trenda po nacionalne sigurnosne sustave, ali i po međunarodnu sigurnost u budućnosti, preostaje biti dijelom znatiželje istraživača u vremenu pred nama.

LITERATURA

- ***(2001.) "Quadrennial Defense Review Report", Department of Defense, prikazano na: <http://www.defenselink.mil/pubs/pdfs/qdr2001.pdf>, učitano 30. srpnja 2009.
- ***(2002.) "The National Security Strategy of United State of America", prikazano na: <http://www.lib.umich.edu/govdocs/pdf/nss02.pdf>, učitano 30. srpnja 2009.
- ***(2005.) "Rebuilding Iraq", United States Government Accountability Office, prikazano na: <http://www.gao.gov/new.items/d05737.pdf>, učitano 8. srpnja 2009.
- ***(2005.) "Contractor Personnel Authorized to Accompany the U.S. Armed Forces", Department of Defense, prikazano na: http://www.fas.org/irp/doddir/dod/i3020_41.pdf, učitano 2. kolovoza 2009.
- ***(2006.) "Quadrennial Defense Review Report", Department of Defense, prikazano na: <http://www.defenselink.mil/pubs/pdfs/QDR20060203.pdf>, učitano 30. srpnja 2009.
- ***(2006.) "The National Security Strategy of United State of America", prikazano na: <http://www.strategicstudiesinstitute.army.mil/pdf/files/nss.pdf>, učitano 30. srpnja 2009.
- ***(2006.) "Rebuilding Iraq", United States Government Accountability Office, prikazano na: <http://www.gao.gov/new.items/d06865t.pdf>, učitano 3. kolovoza 2009.
- ***(2007.) "Privatized Military Operations", The Industrial College of the Armed Force, National Defense University, Fort McNair, Washington, D.C., prikazano na: http://www.ndu.edu/ica/industry/reports/2007/pdf/2007_PMOIS.pdf, učitano 28. srpnja 2009.
- ***(2008.) "Privatized Military Operations Industry", The Industrial College of the Armed Force, National Defense University, Fort McNair, Washington, D.C., prikazano na: URL <http://www.dtic.mil/cgi-bin/GetTRDoc?AD=ADA487625&Location=U2&doc=GetTRDoc.pdf>, učitano 28. srpnja 2009.
- ***(2008.) "Rebuilding Iraq", United States Government Accountability Office, prikazano na: <http://www.gao.gov/new.items/d08966.pdf>, učitano 3. kolovoza 2009.
- ***(2008.) "Contingency Contracting", United States Government Accountability Office, prikazano na: <http://www.gao.gov/new.items/d0919.pdf>, učitano 4. kolovoza 2009.
- Alabarda, Yusuf i Lisowiec, Rafal (2007.) "The Private Military Firms – Historical Evolution and Industry Analysis", MBA Professional Report, Naval Postgraduate School, Monterey, California, prikazano na: <http://www.dtic.mil/cgi-bin/GetTRDoc?AD=ADA473255&Location=U2&doc=GetTRDoc.pdf>, učitano 18. siječnja 2009.
- Armstrong, Stephen (2008.) *War PLC; The Rise of the New Corporate Mercenary*. London: Faber and Faber.

- Avant, Deborah (2005.) *The Market for Force: The Consequences of Privatizing Security*. New York: Cambridge University Press.
- Bachevich, Andrew J. (2005.) *The New American Militarism*. New York: Oxford University Press.
- Ballard, Kyle M. (Ballard 2007.) "The Privatization of Military Affairs: A Historical Look into the Evolution of the Private Military Industry". U: Jäger, Thomas - Kümmel, Gerhard (ur.): *Private Military and Security Companies*. VS Verlag für Sozialwissenschaften. Str. 37-53.
- Bartels, Elizabeth (2008.) "Private Sector, Public Wars", *Journal of International Peace Operations*, prikazano na: http://peaceops.com/web/images/pdf/journal_2008_0910.pdf, učitano 23. svibnja 2009.
- Beauheim, Alice (2008.) "Contractor Commission Named", *Journal of International Peace Operations*, prikazano na: http://peaceops.com/web/images/pdf/journal_2008_0910.pdf, učitano 23. svibnja 2009.
- Bičanić, Nikola (2007.) dokumentarni film *Shadow Company*.
- Buley, Benjamin (2008.) *The New American Way of War*. New York: Routledge, Taylor & Francis Group.
- Butler, Smedley (1935.) *War is a Racket*, prikazano na: <http://www.ratical.org/ratville/CAH/warisaracket.pdf>, učitano 9. svibnja 2009.
- Carafano, James J. (2008.) *Private Sector, Public Wars; Contractors in Combat – Afghanistan, Iraq and Future Conflict*. Westport, Connecticut: Praeger Security International.
- CIA; *World Fact Book – Military Expenditures*, prikazano na: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/fields/2034.html>, učitano 18. siječnja 2009.
- Isenberg, David (2006.) "A government in search of cover: PMCs in Iraq", *British American Security Information Council*, prikazano na: <http://www.basicint.org/pubs/Papers/pmcs0603.pdf>, učitano 20. siječnja 2009.
- Isenberg, David (2009.) *Shadow Force: Private Security Contractors in Iraq*. Westport, Connecticut: Praeger Security International.
- Johnson, Chalmers (2005.) *Američki rubikon; Militarizam, tajnovitost i kraj Republike*. Zagreb: Golden marketing-Tehnička knjiga.
- Mills, Charles W. (1964.) *Elita vlasti*. Beograd: Kultura.
- Ortiz, Carlos (2007.) "The Private Military Company: An Entity at the Center of Overlapping Spheres of Commercial Activity and Responsibility". U: Jäger, Thomas - Kümmel, Gerhard (ur.): *Private Military and Security Companies*. VS Verlag für Sozialwissenschaften, str. 55-68.
- Razor, Dina i Bauman, Robert (2007.) *Betraying Our Troops: The Destructive Results of Privatizing War*. New York: Palgrave Macmillan.
- Scahill, Jeremy (2007.) *Blackwater: The Rise of the World's Most Powerful Mercenary Army*. London: Serpent's Tail.
- Schreier, Fred i Caparini, Marina (2005.) "Privatising Security: Law, Practice and Governance of Private Military and Security Companies", Geneva Centre

- for the Democratic Control of Armed Forces (DCAF), prikazano na: http://www.smallarmssurvey.org/files/portal/issueareas/security/security_pdf/2005_Schreier_Caparini.pdf, učitano 20. srpnja 2007.
- Singer, Peter W. (2008.) *Corporate Warriors; The Rise of the Privatized Military Industry*. Ithaca: Cornell University Press.
- SIPRI Yearbook 2008; Armaments, Disarmament and International Security, prikazano na: <http://yearbook2008.sipri.org/files/SIPRIYB08summary.pdf>, učitano 29. travnja 2009.
- Shearer, David (1998.) "Outsourcing War", Foreign Policy, prikazano na: <http://www.foreignpolicy.com/Ning/archive/archive/112/outsourcingwar.pdf>, učitano 22. prosinca 2008.
- Sturgess, Gary (2009.) "The Pioneering Pinkertons", Journal of International Peace Operations, prikazano na: http://peaceops.com/web/images/pdf/journal_2009_0506.pdf, učitano 23. svibnja 2009.
- Tatalović, Siniša i Bilandžić, Mirko (2005.) *Osnove nacionalne sigurnosti*. Zagreb: Ministarstvo unutarnjih poslova Republike Hrvatske.
- Tatalović, Siniša (2007.) "Rat i novi sigurnosni izazovi" *Međunarodne studije* 07(1): 5-23.
- Tatalović, Siniša et al. (2008.) *Suvremene sigurnosne politike; Države i nacionalna sigurnost početkom 21. stoljeća*. Zagreb: Golden marketing-Tehnička knjiga.
- Thatcher, Margaret (2002.) *Državničko umijeće; Strategije za svijet koji se mijenja*. Zagreb: Školska knjiga.
- Verkuil, Paul R. (2007.) *Outsourcing Sovereignty; Why Privatization of Government Functions Threatens Democracy and What We Can Do About It*. Cambridge: University Press.
- Vukadinović, Radovan (2004.) *Međunarodni politički odnosi*. Zagreb: Politička kultura.
- Vukadinović, Radovan (2008.) *Vanjska politika SAD-a u doba hladnog rata*. Zagreb: Politička kultura.
- Yeoman, Berry (2003.) "Soldiers of Good Fortune", Mother Jones, prikazao na: http://www.motherjones.com/news/feature/2003/05/ma_365_01.html, učitano 20. srpnja 2007.

PRIVATISATION OF SECURITY AS A TREND OF THE NEW AGE: PRIVATE SECURITY SECTOR INDUSTRY AS AN INTEGRAL PART OF THE USA NATIONAL SECURITY

Josip Sajko

Robert Mikac

Summary

Security is a condition inherent to societies cared for by a state and on which we are accustomed to. Most people, generally, begin thinking of security only when they start to lose it. When we speak of economic, social or health security they are a part of political parties programs, and are thought of mostly in pre-election periods and before mentioned security components represent a "lower" level of value for which we're prepared to engage the state's most significant resources while the process of losing the individual or, partly, national security, an attack on a personal integrity or a national entity, a condition like that motivates us for undertaking concrete measures. National security is organized, generated and furthered as the primary social function which is placed in the area of the community's public expenditure. But, what happens when protection of national interests and achieving goals of national security becomes merchandise for sale? Is it a case of an alienation of the social character of a national security? That is the subject of this article.

Keywords: security, national security, privatization of security, private security industry